

Vycházka 1: Žabí svatby v Polabí

Přírodovědné procházky v časech koronavirových

Vážení příznivci Polabských toulek přírodou, máme pro Vás, zkušené účastníky i nové zájemce, připraven jako každoročně cyklus vycházek do přírody našeho Polabí. Vnější okolnosti nám znemožnily vyrazit tak, jak jsme byli zvyklí – v partě dospělých, dětí a případně nějakého toho psa, s doprovodem odborníka, který by nám ukázal místní přírodní pozoruhodnosti a zajímavě o nich pohovořil. Vycházky do přírody v rodinných skupinkách nebo osamoceně jsou naštěstí stále možné, a tak jsme pro vás s lektorem první toulky RNDr. Martinem Šanderou připravili malého průvodce po zajímavých lokalitách v našem okolí i informace o jejich žabích obyvatelích.

V průvodci najdete ke každé lokalitě, kterou jsme plánovali navštívit, mapku, GPS souřadnice, fotografie a popis. Ke každé lokalitě jsme vybrali jeden typický druh obojživelníka, o kterém zde najdete několik informací včetně zajímavostí a popisu výskytu v daném místě, fotografii (autor fotografií obojživelníků RNDr. Martin Šandera, Ph.D.), odkaz na další info na internetových stránkách Biolib (tam můžete svá případná pozorování i zapisovat) a tip, jak můžeme těmto živočichům pomoci. Přílohou průvodce jsou nahrávky hlasů uvedených obojživelníků.

Potkat se nemůžeme, sdílet fotky ano

Pokud se samostatně vydáte na trasu naší vycházky, budeme rádi, když nám pošlete fotografie své i toho, co zajímavého jste cestou viděli, případně videa, písemné zprávy, popsané příhody nebo jiné výtvary, kreativě se meze nekladou. Rádi si všechny prohlédneme a nejzajímavější uveřejníme na webu Toulek do příští vycházky.

Zasláním dáváte souhlas se zveřejněním a případným dalším využitím v prezentacích, článcích apod. Pokud si zveřejnění nepřejete, uveďte toto prosím při zaslání, případně můžete souhlas odvolat na mailu info@strednipolabi.cz.

Dodržujeme předpisy, koronavirové i k přírodě šetrné

Nevíme, kdy a zda vůbec využijete naše náměty na vycházku, ale prosíme, abyste při ní dodržovali všechna aktuálně platná omezení související s pandemií.

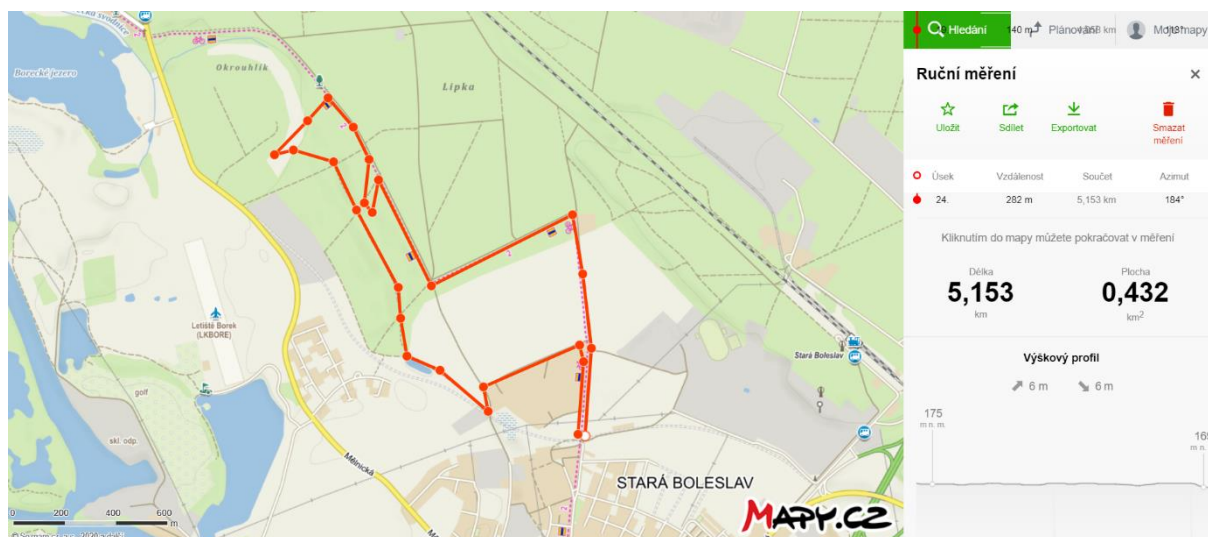
Pokud pojedete autem, parkujte prosím v souladu s předpisy a ohleduplně k místním i přírodě.

Většina živočichů, které vám zde představujeme a které můžete při troše štěstí vidět, je zákonem chráněná. Nesmí se proto chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat, rovněž není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stadia.

První vycházka za žábami začíná právě teď

Můžete použít trasu z následující mapky nebo vyrazit samostatně s využitím GPS souřadnic u jednotlivých lokalit.

Start vycházky

Stará Boleslav, konec asfaltové vozovky v ulici Třebízského směr ven z obce, GPS 50.2065961N,14.6775761E.

[Zastávka 1] Vojenský prostor ve Staré Boleslavi

Jen se zastavíme, dovnitř nepůjdeme

Po cestě směrem k lesu projdeme kolem vojenského prostoru navazujícího na kasárna ve Staré Boleslavi. Prostor není sice oplocený ani jinak chráněný, ale ani oficiálně přístupný, proto tam nepůjdeme. Odborníkům je známý jako lokalita rozmnožování ropuchy zelené (*Bufo viridis*). Když budeme mít štěstí, můžeme ji potkat i mimo prostor na cestě nebo uslyšet její hlas.

Přesná poloha

Zastávka 1: GPS 50.2082281N, 14.6785122E

STŘEDNÍ POLABÍ

[Foto] Kaluže ve vojenském prostoru, kde se rozmnožuje ropucha zelená (*Bufo viridis*)

[Seznamte se] Ropucha zelená (*Bufo viridis*)

Tato snadno poznatelná „maskáčová žába“ (pro vojenské prostory vzhled vsutku symbolický ☺) je nížinným pionýrským druhem – potřebuje otevřenou krajinu s obnaženým půdním povrchem, v níž se vyskytují mělká a nezarostlá vodní tělesa jako různé technické nádrže nebo zde přítomné hlubší kaluže.

V dubnu ji typicky můžeme najít na místech rozmnožování, kde se ozývá na dálku slyšitelným trylkovitým příjemným hlasem. Její snůšky jsou zformované do 2 – 5 m dlouhých rosolovitých šňůr s 1 – 2 řadami černých vajíček. Z nich se líhnou zpočátku tmaví pulci, kteří se po cca 2 měsících mění v maskáčově zbarvené cca 1,5 cm dlouhé kopie svých rodičů, opouštějí rodnou kaluž a vydávají se vstříc suchozemskému životu.

Na lokalitě ve Staré Boleslavi se rozmnožuje několik párů, ale ne vždy úspěšně – pulci jsou v kalužích ohrožení vysycháním, projížděním techniky nebo predátory.

Zajímavost: Dle zákona se jedná o silně ohrožený druh, ale tím, že žije často synantropně (v blízkosti člověka), zdá se být tato žába hojnější, než je ve skutečnosti.

<https://www.biolib.cz/cz/taxon/id324/>

Pomozte chránit ropuchu zelenou

Pokud máte známé, kteří holdují jízdě na čtyřkolkách nebo terénních motocyklech, poproste je, ať neprojíždějí podobné kaluže, jako jsou na snímcích, cca od dubna do srpna.

TIP

STŘEDNÍ POLABÍ

Pokud někde vidíme, že kaluž nebo část kaluže s pulci vysychá, rozhodně je nepřemísťujeme zejména na delší vzdálenosti, neodnášíme např. do blízkého rybníka. Jednak bychom se dostali do kolize se zákonem na ochranu přírody, jednak bychom mohli napáchat o mnoho více škody než užitku. Žáby trpí jako všichni živočichové svými žabími nemocemi a parazity a přenesením pulců na jinou lokalitu bychom tam mohli zavléct nemoc, která by zdecimovala domácí populaci. Důležité je podobné lokality „nezlepšovat“ způsobem, který by vedl k likvidaci kaluží, případně je lze i podpořit.

Pokud se budete držet námi navržené trasy, můžete se pokochat pohledem na romantickou hájovnu u lesa ve Staré Boleslavi.

[Zastávka 2] Tůň u Staroboleslavského dvora

Naše chloubka

V lese za Starou Boleslaví je terénní deprese, kde se vždy držela voda. Pravidelně se v ní na začátku jara objevovaly snůšky vajíček skokanů štíhlých, žily tu i různé další vodní breberky jako brouci příkopníci nebo ploštice znakoplavky. K vodě se chodilo napít všechno možné od srnek přes lesní ptáky po létavý hmyz.

Po několika suchých letech v celém širokém okolí poklesla hladina spodní vody. Přidal se vliv každoročního množství opadaného listí a z lesních tůňek se stala bahnitá plocha, kde se jen v nejhlubším místě držela trocha hnojící vody zkalené divokými prasaty, ve které už nemohlo žít vůbec nic.

U nás na MASce se nápad pomoci tůním zrodil někdy předloni. Do roka ležel na stole v kanceláři projekt a všechna možná povolení. Finance na dopravu a práci bagru, který tůň vyčistil, prohloubil a citlivě upravil břehy tak, aby byly pro co nejvíce lesních obyvatel stále dobře přístupné, vydělal náš dobročinný obchod Dobromysl.

Tůňky byly obnoveny loni na podzim a hned letos na jaře se vrátili skokani štíhlí. Radost nám udělalo i objevení prvního čolka obecného, zástupce ocasatých obojživelníků. Když opodál tůní

tiše posedíte, uvidíte, hlavně ráno a večer, spoustu ptáků, kteří se sem chodí napít – v lesích mezi Jizerou a Proboštskými jezery téměř chybí povrchová voda, proto je tato příležitost místními opeřenci více než vítána.

Přesná poloha

Zastávka 2: GPS 50.2145269N, 14.6658664E

Tůň před obnovou

Tůňě při obnově

Tůňě po obnově

Tůň jako objekt vědeckého zájmu RNDr. Šandery

[Seznamte se] Skokan štíhlý (*Rana dalmatina*)

Druhem, který tu nejdéle přežíval a který letos hned v první sezóně obnovené tůně využil, je skokan štíhlý, elegantní, hnědě zbarvená žába s tmavohnědou skvrnou za očima a dlouhýma zadníma nohama s tmavým pruhováním. Samci se ozývají v době rozmnožování tichým „ko – ko – ko – ko – ko“ po dobu 3 – 10 vteřin.

Dospělé skokany zde asi neuvidíte, určitě už ne letos. První snůška se objevila v největší tůni v první polovině března a brzy k ní přibýly ještě tři další. Samička upevňuje typický chuchvalec vajíček (600 – 2000 ks) na stéblo rákosu, list rostliny či (jako zde) na větvičku. Nyní (půlka dubna) už jsou před „vykulením“, jak se říká líhnutí pulců. Dospělí skokani po nakladení vajíček skoro ihned vylézají z vody a svůj život tráví na souši až do zimy, kdy se do vody vrací zimovat.

Zajímavost: V ČR obojživelník s nejčasnějším začátkem rozmnožování.

<https://www.biolib.cz/cz/taxon/id332/>

Další obyvatel obyvatel tůní – čolek obecný (*Issotriton vulgaris*)

Pomozte chránit obojživelníky

TIP

Pro většinu obojživelníků je limitující zejména nedostatek vhodných míst k rozmnožování. Pokud máte nějaký pozemek, můžete jim takový prostor zkusit poskytnout vytvořením (i malého) jezírka nebo tůňky, nejlépe s pozvolnými přírodními břehy. Tvorba jakýchkoliv malých vodních ploch je vůbec záslužná činnost. I když nepřilákají žáby, vezmou jimi zavděk jiní živočichové, protože takových míst v naší krajině zoufale ubylo. I malé jezírko o průměru do 1m obydlí třeba brouci příkopníci nebo vodní ploštice bruslačky, rádi se přiletí napít ptáci. Pokud se v něm skutečně rozmnoží obojživelníci, je dobré pamatovat, že část života tráví i na souši, a pokud nemáte hned za plotem lesy a louky, ponechat jim v okolí trochu „nepořádku“.

Do lesních tůňek zbytečně neházejte žádný materiál (menší množství větvíček a dřeva je naopak prospěšné – nevytahujte je), nenechávejte v nich často koupat psy.

A trocha reklamy – podívejte se, jak funguje dobročinný obchod Dobromysl na <http://obchod-dobromysl.cz/>. Můžete tam přinést dosud užité věci, kterých se chcete zbavit, a ještě lépe levně nakoupit. Tůňky, u kterých stojíte, byly z výtěžku obchodu už zaplacené, ale prodavačka vám ráda řekne, na jaký veřejně prospěšný projekt se zrovna vybírá nebo bude vybírat. Můžete do výzvy Dobromyslu i přihlásit svůj projekt (pozor, to, co chcete sami veřejně prospěšného uskutečnit v oblasti environmentální, kulturní nebo sociální, není to podnět pro někoho jiného, co byste chtěli, jako u participativních rozpočtů) a ucházet se o jeho financování.

[Zastávka 3] Okrouhlík

Tahle lokalita je trochu skrytá, pokud jste tu ještě nebyli a najdete ji bez bloudění, pochvalte se ☺. V lese je stopa starého labského ramene okrouhlého tvaru (odtud název „Okrouhlík“), zřejmě už po staletí zazemněné, ale stále patrné bývalé koryto řeky. Zazemnění způsobilo, že je v místě hlubší a úrodnější půda než v okolním lese (kdo zná místní poměry, ví, že les tu roste místy téměř na čistém písku) a tak se zde až téměř do konce 20. století zemědělsky hospodařilo. Většinu plochy pokrývaly vlhké louky, jižní část byla i zorněna. Jelikož louky patrně nikdo nikdy „nezlepšoval“ přesíváním, hnojením, přeoráním a podobnými zásahy, udržel se tu velký počet druhů rostlin, které jsou v širokém okolí na ústupu nebo úplně vymizelé. Dnes je většina plochy Okrouhlíku zarostlá rákosem a postupně přibývá i náletů dřevin.

Louka s tůňmi, kam míříme, je domovem několika druhů chráněných rostlin, proto je také se souhlasem vlastníků sečena. Nás budou zajímat tůňky pod lesem v jihozápadním cípu posečené plochy. Jsou celkem čtyři a vybudoval je na podnět a ve spolupráci s MAS – Střední Polabí a se souhlasem obce Lhota spolek Mokřady a management z Jihlavy. Tůňe byly vybagrovány v r. 2018, proto jsou už lépe „zapadlé“ do přírodního prostředí a oživené než čerstvé lesní tůňky na předchozí lokalitě. Nejhojnějším žabím obyvatel je opět skokan štíhlý, žijí tu i ropuchy obecné a čolci obecní, na louce žije početná populace ještěrek. Snůšek skokanů štíhlých tu bylo letos skoro padesát, teď ve druhé polovině dubna bude většina z nich už vylíhla a později budou v tůňích plavat spousty pulců. Díky vegetaci jsou tůňe vhodné i pro vážky, na jaře jsme tu napočítali několik desítek až stovek nymf, přeletující vážky minimálně 4 – 5 druhů tu můžete pozorovat přes léto.

Přesná poloha

Zastávka 3: GPS 50.2160922N, 14.6605608E

STŘEDNÍ POLABÍ

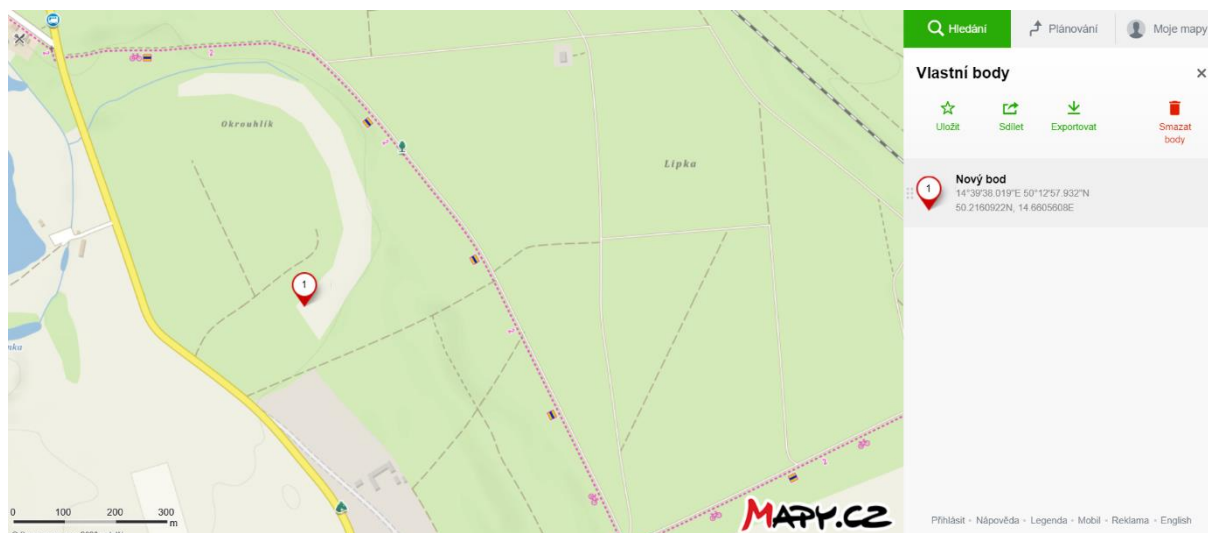

Foto: Tůň v Okrouhlíku

Foto: Tůň v Okrouhlíku – galerie obyvatel:

Blatouch bahenní touto dobou odkvétá

Otakárek ovocný se přiletěl napít

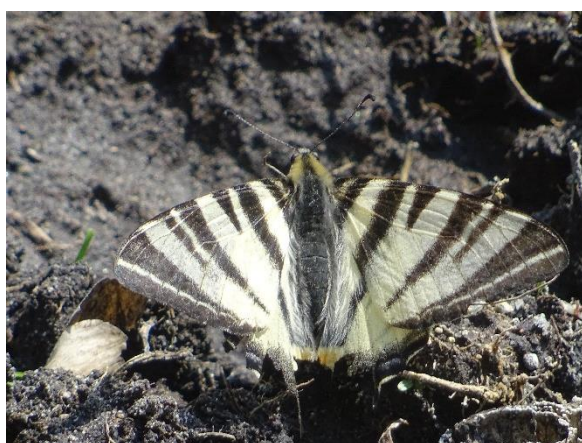

Foto: Loňská exkurze k tůním hvězdě obsazená paní starostkou ze Lhoty a z Káraného

[Seznamte se] Ropucha obecná (*Bufo bufo*)

Ropucha obecná je nejhojnějším zástupcem našich ropuch. Vzhled má typicky „ropuchovitý“ – hnědá nebo hnědě skvrnitá, bradavičnatá, bachratá. Ale při pohledu z blízka má nádherné zlaté oči s vodorovně štěrbinovitou zorničkou. Je to jeden z druhů, který snese i eutrofizovanou na živiny bohatou, „špinavou“ vodu a snese se jakž takž s rybami.

Rozmnožuje se typicky touto dobou (duben) ve všemožných vodních nádržích, často hromadně za mohutného šplouchání a hlasových projevů (táhlé „kvoak kvoak kvoak“). Snůšky vajíček jsou podobné jako u ropuchy zelené. Dospělí jedinci poté vylézají z vody a zbytek roku žijí suchozemsky.

Zajímavost: Ropucha obecná je ze všech obojživelníků nejčastější obětí silniční dopravy během svých tahů na místa rozmnožování – v některých lokalitách, kde v cestě k oblíbenému rybníku stojí frekventovaná komunikace, jdou počty přejetých jedinců do tisíců, v extrémním případě do desetitisíců, což místní populace samozřejmě dlouhodobě decimuje. Jedno z takových evidovaných „horkých míst“, i když ne s takovým počtem obětí, je i nedaleká krajská silnice ze

Staré Boleslavi do Borku, přes kterou přecházejí ropuchy z lesů kolem Okrouhlíku k Boreckým jezerům. O to víc nás těší, že se realizace těchto tůňek podařila – alespoň několik párů se zde může v klidu rozmnožovat a neriskovat přitom smrt pod rychlými koly.

<https://www.biolib.cz/cz/taxon/id322/>

V době tahu obojživelníků se na vybraných místech, kde hrozí největší nebezpečí, že se stanou obětí silničního provozu, staví zábrany proti vstupu na silnice a obojživelníci se pak bezpečně přenášejí na místa rozmnožování.

Pomozte chránit žáby

TIP

Do podobných tůň nikdy nevypouštíte ryby. To samé platí, pokud si chcete udělat tůňku nebo jezírko na zahradě – pokud není vaší prioritou mít v ní zlaté karasy, ale pomoci přírodě, tak tedy bez ryb. Ryby do vody samozřejmě patří, ale je několik důvodů, proč by neměly být v tůňkách pro obojživelníky (nebo obecně v tůňkách na podporu biodiverzity, chcete-li učeným termínem do problematiky zahrnout i ostatní méně nápadné vodní živočichy). Prvé – takto malé vodní plochy v létě zaklesávají, někdy i úplně vysychají, voda se přehřívá. Rybky vypuštěné do nich v dobré víře strádají nebo rovnou hynou. Druhé – ryby, i malé, budou největšími obyvateli tůňek, a čím se tedy budou žít? Svými menšími spolubydly od planktonu až po larvy váček a pulce (i když ti bývají kvůli značné jedovatosti poměrně sežráná vzdorní). Z nedaleké Hladoměře (Stará Lysá) je popsáno i napadání a mrzačení žabiček rybami – až 80 % malých žabek (tohotočně metamorfovaných z pulců) má ukousnutou jednu nebo obě zadní nohy a jejich vyhlídky do života jsou nevalné. Vzhledem k velikosti tůň i několik málo rybek dokáže zlikvidovat všechno živé. Třetí – při větším množství ryb dochází ke kalení a eutrofizaci (projevující se jako „zelenání“, zahnívání) vody a vypuzení druhů živočichů vyžadujících dnes v krajině nedostatečnou čistou vodu. Čtvrté – naprostá většina rybníků i jiných vodních ploch je u nás rybářsky využívána, což znamená osazena rybami na nebo i za únosnou mez. Často jsou hnojené a ryby jsou přikrmovány. Pro ostatní vodní biotu tu není místo k životu. Nechme jim ho tedy alespoň v takových tůňkách.

Pomozte chránit ropuchy

TIP

Pokud vidíte ropuchy v době rozmnožování, jsou buď v párech, kdy menší samec sedí na zádech větší samice, nebo jednotlivě – v tom případě se většinou jedná o dosud nezadané samce. Občas se stane, že jednu samici „ukořistí“ několik samců najednou a vytvoří kouli, která je nápadná hlasitým šploucháním, jak se všichni melou, kopají ve snaze zbavit se soků a kvokají typickými hlasy. Taková situace

samici většinou stojí život. Je možné takovou živou žabí kouli vylovit a přebytečné nápadníky opatrně odtrhnout (drží se velmi pevně předními končetinami, ale nemusíte se bát, že byste jim při troše šetrnosti ublížili).

[Zastávka 4] Rybníček, co žádný rybník není

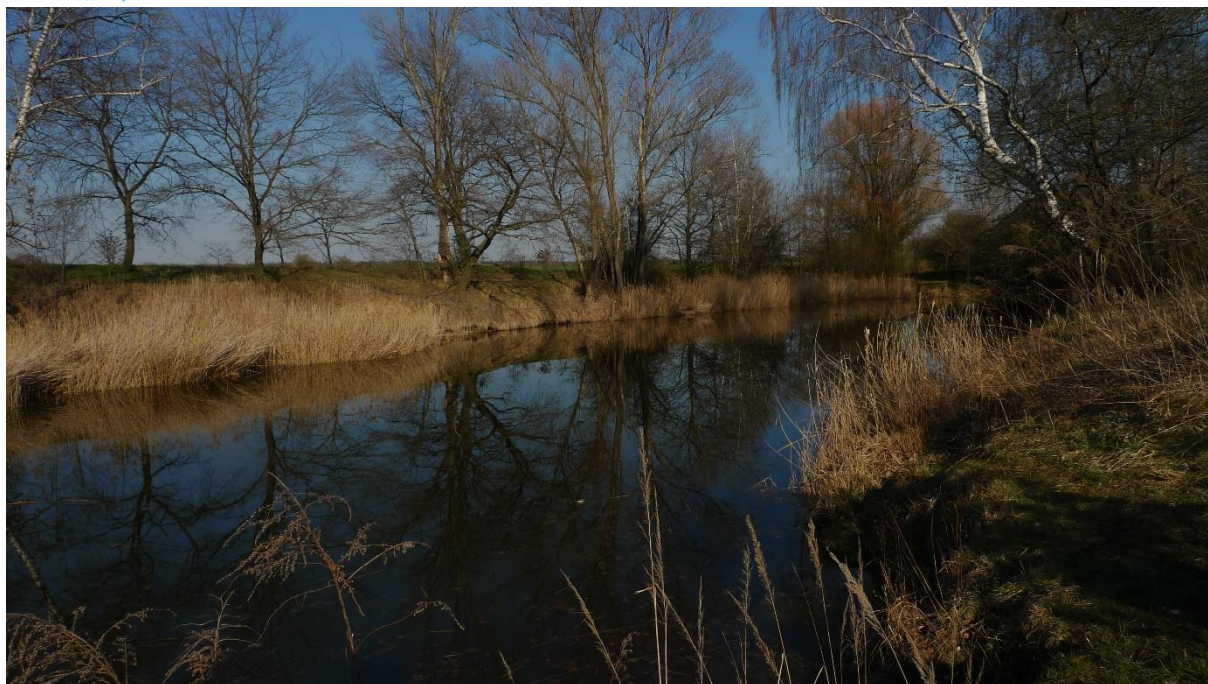
Malý „rybníček“ je v katastru stále veden jako louka. Spíše se jedná o velkou tůň, protože nedisponuje hrází, stavidlem a jinými typickými atributy rybníků. Podle našich informací sloužil přečerpávání vody k zavlažování polí z Proboštských jezer – pokud je někdo z vás rodák a pamětník a měl by k tomuto nějaké zajímavé informace, rádi je uvítáme. Rybníček se mírně zanášá a zarůstá rákosem, v současném stavu je téměř dokonalým biotopem pro obojživelníky (těm vadí značné zarybnění) i ptáky. Vyskytuje se zde ropucha obecná a skokan skřehotavý, pravděpodobně i čolek obecný. Hnízdí tu pravidelně slípky zelenonohé (kdo nezná, viz strýček Google ☺), a velmi pravděpodobně je tu i uvidíte.

Přesná poloha

50.2090700N, 14.6686408E

Foto: „Rybníček“ u Staré Boleslavi

[Seznamte se] Skokan skřehotavý (*Pelophylax ridibundus*)

Pokud uvidíte sedět na břehu rybníčka zelenou až hnědavou žabu, případně při přiblížení se ke břehu uslyšíte hlasité šplouchnutí po skoku do vody, jedná se o tento druh. Skokan skřehotavý je jeden z trojice našich „zelených“ skokanů. Na rozdíl od „hnědých“ skokanů, mezi které patří nám už známý skokan štíhlý, setrvává ve vodě prakticky celý rok, pokud tedy uvidíte v našem okolí nějakou žabu u vody během léta, je to téměř jistě tato. Jeho hlas je nápadný – typické velmi hlasité kvákání s výrazným „bre...ke...ke...ke...kek“, nebo „gre...ke...ke...ke...kek“, které je dodnes v pohádkách přičítáno vodníkovi.

Skokan skřehotavý je nížinný druh, v Polabí typický a rozšířený. Má rád vodní nádrže různé velikosti zarůstající vodní vegetací, zdejší „rybníček“ mu tedy velmi vyhovuje. Rozmnožuje se o něco později než hnědí skokani a ropuchy, v květnu až červnu snáší chumáče vajíček se žlutohnědým zabarvením.

Zajímavost: Skokan skřehotavý je největší žabou ČR a zároveň největší z původních druhů žab v Evropě. Dosahuje obvykle velikosti 100 -140 mm, ve výjimečných případech však může měřit i 180 mm.

<https://www.biolib.cz/cz/taxon/id335/>

Jak můžeme pomoci?

TIP

Tady už asi nikdo z nás nepomůže, ale posed'te chvílku u rybníčku, vnímejte, jaký je tu klid, jak malebně se zrcadlí břízy na vodní hladině a zkrátka potěšte se romantickým místem, dokud to jde. V budoucnu (těžko říci, za jak dlouho, protože to mělo být dávno realizováno) tudy povede obchvat Staré Boleslavi, tj. frekventovaná krajská silnice s intenzivním nákladním provozem. O ten se uleví obyvatelům Okružní a Boleslavské... prostě něco za něco.

